

ISSN: 2181-9416



ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ, ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ



CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN 2181-9416
Doi Journal 10.26739/2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

2 СОН, 3 ЖИЛД

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 2, ВЫПУСК 3

LAWYER HERALD

VOLUME 2, ISSUE 3



TOSHKENT-2023

МУНДАРИЖА

ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ НАЗАРИЯСИ ВА ТАРИХИ. ҲУҚУҚИЙ ТАЪЛИМОТЛАР ТАРИХИ

1. АХМЕДШАЕВА Мавлюда Ахатовна
ЎЗБЕКИСТОН ҲУҚУҚ ТИЗИМИДА ҚОНУН ВА КОДЕКСНИНГ ЎЗАРО НИСБАТИ.....8
2. ХУЖАНАЗАРОВ Азизжон Анварович
ТЎҒРИДАН-ТЎҒРИ ТАЪСИР ҚИЛУВЧИ ҚОНУНЛАР:
ТАҲЛИЛ ВА ТАКЛИФ 14

КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚ, МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ, МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ

3. АБДУЛЛАЕВА Мафтуна Мурот қизи
ЎЗБЕКИСТОНДА КОНСТИТУЦИЯВИЙ ШИКОЯТНИ
АМАЛГА ОШИРИШНИНГ МУАММОЛАРИ 19
4. НАРИМАНОВ Бекзод Абдувалиевич
ЎЗБЕКИСТОНДА НОДАВЛАТ НОТИЖОРАТ ТАШКИЛОТЛАРИНИ ҚЎЛЛАБ-
ҚУВВАТЛАШНИНГ АЙРИМ ҲУҚУҚИЙ МАСАЛАЛАРИ: ЎЗБЕКИСТОН НОДАВЛАТ
НОТИЖОРАТ ТАШКИЛОТЛАРИ МИЛЛИЙ АССОЦИАЦИЯСИ МИСОЛИДА.....24
5. РАХМОНОВ Зафаржон Зайниддинович
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ДАВЛАТ ФУҚАРОЛИК ХИЗМАТИ СОҲАСИДА
ДАВЛАТ БОШҚАРУВИНИНГ ЎРНИ..... 32

ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ

6. БАБАКУЛОВ Зафар Курбанназарович
ТОВАР БЕЛГИСИНИНГ ТРАНСЧЕГАРАВИЙ САВДО МУОМАЛАСИДАГИ
ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ МАҚОМИ МАСАЛАЛАРИ 41
7. ПЎЛАТОВ Алишер Рамазанович
КРИПТОВАЛЮТАНИ ВУЖУДГА КЕЛИШИ ВА УНИ МУОМАЛАСИНИ ТАРТИБГА СОЛИШ
БЎЙИЧА АСОСИЙ ЁНДАШУВЛАР 49
8. НАСУЛЛАЕВ Мубин Нутфуллаевич
ТЎЛОВГА ҚОБИЛИЯТСИЗЛИК МУНОСАБАТЛАРИНИ ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ
АЙРИМ МАСАЛАЛАРИ57

СУД ҲОКИМИЯТИ. ПРОКУРОР НАЗОРАТИ. ҲУҚУҚНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ФАОЛИЯТИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ

9. УРОЗБАЕВ Сардорбек
ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИДА ХИЗМАТ ЎТАШНИНГ
НАЗАРИЙ-ҲУҚУҚИЙ ЖИҲАТЛАРИ..... 65

ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ, ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ. КРИМИНОЛОГИЯ. ЖИНОЯТ-ИЖРОИЯ ҲУҚУҚИ

10. НОРМАНОВА Клара Эшназаровна
ЭКСЦЕСС ИШТИРОКЧИЛИКНИ КВАЛИФИКАЦИЯ ҚИЛИШ 72

ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ. КРИМИНАЛИСТИКА, ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ҲУҚУҚ ВА СУД ЭКСПЕРТИЗАСИ

11. БАБАБЕКОВ Нодир Джурабаевич ТЕРГОВГА ҚАДАР ТЕКШИРУВ ЖАРАЁНИДА МАХСУС БИЛИМЛАРДАН ФЙДАЛАНИШ	80
12. УМАРХОНОВ Азизхон Шарипхонович ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ ИШТИРОКЧИЛАРИНИНГ ХАВФСИЗЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ ЧОРАЛАРИНИНГ ТАСНИФЛАНИШИ	87

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

13. ГАФУРОВА Нозимахон Эльдаровна, ТОШМАТОВА Висолахон РОЛЬ БИОЭТИЧЕСКОЙ НАУКИ В ЗАЩИТЕ ПРАВ ПАЦИЕНТОВ В ПЕРИОД ПАНДЕМИИ COVID-19	96
14. ХАМДАМОВА Фируза Уразалиевна ГОСУДАРСТВО КАК СУБЪЕКТ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛЬНОЙ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ.....	104
15. РАХМОНОВА Сабрина НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ПРЕДОТВРАЩЕНИЯ ДИСКРИМИНАЦИИ ПО ПРИЗНАКУ ПОЛА КАК ОСНОВА ОБЕСПЕЧЕНИЯ РАВНЫЕ ПРАВА И ВОЗМОЖНОСТИ ПРИ РЕГУЛИРОВАНИИ ТРУДОВЫХ ОТНОШЕНИЙ	110

ҲУҚУҚИЙ АМАЛИЁТ ВА ХОРИЖИЙ ТАЖРИБА

16. ШАКУРОВ Рафик Равильевич ПЕДАГОГИКА ТУШУНЧАСИ ВА УНИНГ ҲУҚУҚИЙ ТАЪМИНЛАНИШИ.....	115
--	-----

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ВЕСТНИК ЮРИСТА LAWYER HERALD

ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ

БАБАКУЛОВ Зафар Курбанназарович
Юридик фанлар доктори (DSc)
E-mail: md_15@list.ru

ТОВАР БЕЛГИСИНИНГ ТРАНСЧЕГАРАВИЙ САВДО МУОМАЛАСИДАГИ ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ МАҚОМИ МАСАЛАЛАРИ

For citation (иктибос келтириш учун, для цитирования): БАБАКУЛОВ З.К. Товар белгисининг трансчегаравий савдо муомаласидаги фуқаролик-ҳуқуқий мақоми масалалари // Юрист ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. № 2 (2023) Б. 41-48.

 2 (2023) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2023-2-6>

АННОТАЦИЯ

Товар белгиси нафақат ички фуқаролик-ҳуқуқий муносабат объекти балки трансчегаравий хусусиятдаги восита бўлиб ҳам ҳисобланади. Мутлақ ҳуқуқ эгаси унга нисбатан ҳуқуқларни чет эл шахсларига тасарруф этиши ёки ундан фойдаланиш ҳуқуқини тақдим этиши мумкин. Ушбу ҳолатда товар белгиларининг трансчегаравий ҳуқуқий муомаласи пайдо бўлади. Мақолада товар белгиларининг трансчегаравий муомалада бўлишининг миллий ва халқаро қонунчиликка тартибга солиниши билан боғлиқ масалалар аниқлаштирилди. Халқаро хусусий ҳуқуқ қоидаларини қўллаш бўйича “Lex loci protectis” тамойили ўрганилди ва кўриб чиқилди. Товар белгиларига оид трансчегаравий низоларни тан олиш ва унга нисбатан қулай қонунчилик режимини қўллаш бўйича назарий масалалар таҳлил қилинди ва тегишли муаллифлик таърифлари ишлаб чиқилди. Трансчегаравий лицензия шартномасига оид ҳуқуқлар бузилишини бартараф этиш унга нисбатан учинчи шахсларнинг қонунга зид фойдаланиши билан боғлиқ масалалари ўрганилди ва таҳлил қилинди.

Калит сўзлар: товар белгиси, мутлақ ҳуқуқ, трансчегаравий, лицензия, режим, “Lex loci protectis”.

БАБАКУЛОВ Зафар Курбанназарович
Доктор юридических наук (DSc)
E-mail: md_15@list.ru

ВОПРОСЫ ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВОГО СТАТУСА ТОВАРНОГО ЗНАКА В ТРАНСГРАНИЧНОЙ ТОРГОВЛЕ

АННОТАЦИЯ

Товарный знак является не только объектом внутри государственных гражданско-правовых отношений, но и трансграничным средством. Владелец исключительного права может распорядиться правами иностранного лица или представить право его использования. В этом случае возникает трансграничный правовой режим товарных знаков. В статье уточнены вопросы, связанные с регулированием трансграничного оборота товарных знаков международным и национальным законодательством. Был изучен и проанализирован принцип «Lex loci protectis» для применения международного частного права. Рассмотрены теоретические вопросы признания споров о трансграничных товарных знаках и применения к ним благоприятного правового режима, в связи с чем выдвигаются авторские определения. Изучены и проанализированы вопросы, связанные с устранением нарушенных прав, связанных с трансграничным лицензионным договором и неправомерным его использованием третьими лицами.

Ключевые слова: товарный знак, исключительное право, трансграничный, лицензия, режим, “Lex loci protectis”.

BABAKULOV Zafar

Doctor of Sciences in Law (DSc)

E-mail: md_15@list.ru

ISSUES OF THE CIVIL-LEGAL STATUS OF THE TRADEMARK IN CROSS-BORDER TRADE

ANNOTATION

A trademark is not only an object within state civil law relations, but also a cross-border means. The owner of an exclusive right may dispose of the rights to it to foreign persons or grant the right to use it. In this case, a cross-border legal regime of trademarks arises. The article clarifies issues related to the regulation of cross-border circulation of trademarks by national and international legislation. The principle of “Lex loci protectis” for the application of private international law was studied and analyzed. Theoretical issues of recognition of disputes about cross-border trademarks and the application of a favorable legal regime to them are analyzed, and appropriate definitions of authorship are developed. Issues related to the elimination of violations of rights associated with a cross-border license agreement and its illegal use by third parties have been studied and analyzed.

Keywords: trademark, exclusive right, cross-border, license, mode, “Lex loci protectis”.

Товар белгиларининг трансчегаравий хусусияти товар белгиларини оммалаштириш, уларни халқаро тан олинган бренд даражага олиб чиқишдан иборатдир. Миллий товар белгиларини халқаро муомалада бўлиши баробарида миллий товар маҳсулотларининг ҳам савдо айланмаси ортади ва иқтисодий даромад келтириш манбаига айланади. Ўзбекистон Жаҳон савдо ташкилотига аъзо бўлиб киритишда ТРИПС “Интеллектуал мулкнинг савдо жиҳатлари тўғрисида”ги Келишув қоидаларини амалда қўллаш ва уни халқаро миқёсда тан олишдан иборат. Тўғри Ўзбекистон Саноат мулкни муҳофаза қилиш бўйича Париж конвенциясининг аъзоси, қолаверса Белгиларни рўйхатдан ўтказишга оид Мадрид битимида доир Баённоманинг аъзоси ҳисобланади лекин ушбу қоидалар товар белгиларининг трансчегаравий масалаларини тўлақонли ҳал қилмайди.

Товар белгиларининг трансчегаравий муомаласи халқаро хусусий ҳуқуқ предметининг асосий тартибга солиш жиҳати ҳисобланади. Замонавий трансчегаравий муносабатларда ҳуқуқ эгаси товар белгиси остидаги товарларни савдога киритишда

улкан имкониятга эга. Мутлақ ҳуқуқ эгаси ҳар доим ҳам якка ўзи бошқа ҳудудларда товарлар ишлаб чиқариши ва уни сотиш имконига эга бўлмаслиги мумкин (жисмоний имкониятининг чекланганлиги, маблағнинг етишмаслиги, давлатнинг маркетинг қоидалари ва қонунчилигини билмаслиги, рақобатчиларнинг таҳдиди) [1, Б.14]. Товар белгиларидан фойдаланиш ҳуқуқини трансчегаравийлик асосда тақдим этиш юзага келиши мумкин бўлган шундай масалаларга ечим бўлади.

Товар белгисига нисбатан мутлақ ҳуқуқнинг трансчегаравий савдо муомаласидаги иштирокини ҳуқуқий тартибга солишдаги миллий тизимларнинг асосини ҳудудийлик принципи ташкил қилади. Бунда товар белгиси ва унинг эгасига ҳуқуқий муҳофаза бериш шартлари шундай муҳофаза сўралаётган давлатнинг қонунларига бўйсунди [2, Б.9]. Трансчегаравий савдо муомаласида товар белгиларини муҳофаза қилишда ҳудудийлик тамойили миллий юрисдикцияда мутлақ ҳуқуқ эгаларининг ҳуқуқларига доир низоларни кўриб чиқишда хорижий ҳуқуқ нормаларини қўлламасликни англатади.

Е.Б. Леанович тўғри таъкидлаганидек, интеллектуал мулк бўйича кўплаб шартномаларнинг мавжудлиги халқаро интеллектуал мулк ҳуқуқи мавжудлигини англатмайди [3]. Давлатнинг унификация қилинган халқаро-ҳуқуқий шартномада иштирок этиши миллий суд низони кўриб чиқишда товар белгисига нисбатан хорижий юрисдикцияларда ҳуқуқий муҳофаза фактини ҳисобга олишга мажбур қилади. Аммо миллий доирада бундай муҳофаза бериш тартиби сақланиб қолинган ҳолда, миллий қонунчиликка мувофиқ тартибга солинади.

Товар белгиларига оид низолар моҳияти у келиб чиққан давлат қонунчилиги бўйича аниқлаштирилади. Агар тегишли давлат қонунчилигида шундай тоифадаги масала низоли ҳолат сифатида эътироф этилмаса, низо келиб чиққан давлат қонунчилиги асосида ҳал қилинади. Мазкур қоида тарафлар томонидан товар белгисидан фойдаланиш тўғрисидаги келишувга мувофиқ белгиланади. Одатда, товар белгиси келиб чиққан мамлакат қонунчилиги товар белгисидан трансчегаравий фойдаланиш билан боғлиқ низоларни самарали, ҳар томонлама қонуний ҳал қилишда ҳуқуқ эгаси учун қулай ҳудудий режим ҳисобланади. Коллизион низони ҳал қилиш бўйича танланиши мумкин бўлган ҳудудийлик режими сифатида нафақат товар белгиси келиб чиққан мамлакат, балки товар белгиси бошқа шахс томонидан фойдаланилаётган мамлакат қонунчилиги ҳам инобатга олинishi мумкин. Ёки тарафлар низони ҳал қилиш юзасидан учинчи мамлакат қонунчилигига мурожаат қилади [4, Б.72].

Интеллектуал мулк ҳуқуқларининг ўзига хослиги шундаки, муайян ўхшаш вазиятларда мулк ҳуқуқи эгасига муҳофаза қилиш имконини берадиган бир қатор коллизион-ҳуқуқий мажбуриятлар интеллектуал мулкка тегишли эмас. Агар биз миллий қонунчилик тўғрисида сўз юритадиган бўлсак, Фуқаролик кодексида интеллектуал мулк соҳасидаги муносабатларнинг маълум бир тоифасига нисбатан қўлланиладиган қатор қонун ҳужжатларининг коллизион қоидалари мавжудлигига қарамай, интеллектуал мулк объектларини ҳуқуқий муҳофаза қилиш тартибини белгилаб берувчи қонунчилик қоидалари умумий қоллизияни ўз ичига олмайди. Лекин айтилиши вақтда халқаро тан олинган қонунчилик қоидаларини қўллашни ҳам истисно қилмайди [5, Б.69].

Ўзбекистон “Товар белгилари, хизмат кўрсатиш белгилари ва товар келиб чиққан жой номлари тўғрисида”ги Қонунининг 2-моддаси 2-қисмида белгиланганидек, агар Ўзбекистон қўшилган халқаро шартномада миллий товар белгилари қонунчилигида назарда тутилганидан бошқачароқ қоидалар акс этган бўлса, халқаро шартнома қоидалари қўлланилиши мумкин. Мазкур қоида мазмуни ўта умумий хусусиятга эга бўлиб, товар белгилари билан боғлиқ юзага келадиган масалаларни четлаб ўтади. Тўғри, ФК халқаро нормаларни қўллаш бўйича умумий ва барча муносабатлар учун тенг бўлган халқаро қоидаларни белгилайди. Лекин юзага келадиган халқаро коллизион масалаларни тегишлилиги бўйича ҳал қилиш ҳолатини очиқ қолдиради.

Трансчегаравий савдоларда товар белгисидан трансчегаравий фойдаланиш турлари билан боғлиқ муносабатларни ҳуқуқий тартибга солишнинг концептуал

асосини мутлақ ҳуқуқлар ташкил қилади [6, Б.55]. Дарҳақиқат, товар белгисини савдо муомаласига киритишдаги асосий шарт товар белгисига нисбатан мутлақ ҳуқуқларни тан олишдир. Трансчегаравий тижорат муомаласида товар белгисига нисбатан ҳуқуқларнинг таркиби ҳуқуқ эгасининг қуйидаги учта ваколатини ўз ичига олади:

- товар белгисидан фойдаланиш;
- товар белгисидан фойдаланиш ҳуқуқини тақдим қилиш;
- товар белгисига нисбатан мутлақ ҳуқуқларни тасарруф этиш.

Трансчегаравий савдо муомаласида товар белгисидан фойдаланишустуворлигининг асосий шarti ҳуқуқни тан олиш бўлиб, ушбу ҳуқуқни амалга ошириш ҳуқуқ эгасида тегишли товарларнинг шахсийлаштирилиши билан бирга, ундан учинчи шахсларнинг фойдаланишларини ҳам таъқиқлайди. Товар белгиси эгасининг ҳуқуқларини муҳофаза қилувчи миллий қонунчилик тартиби миллий ва хорижий шахсларнинг ўз товар белгисидан фойдаланишларига қаратилади. Мазкур қоидаларнинг асослари қуйидагиларда намоён бўлади:

- трансчегаравий савдо муомаласида товар белгисидан фойдаланилмаганлиги сабабли унинг ҳуқуқий муҳофазасини тугатиш институтининг мавжудлиги;
- товар белгисини муҳофаза қилиш унга нисбатан фойдаланилаётган товарларнинг трансчегаравий тижорат муомаласига киритиш билан бевосита боғлиқлиги;
- турли давлатлар қонунчилиги товар белгисидан мажбурий фойдаланиш тамойилини турлича белгилаши [7, Б.53].

Ҳуқуқдан фойдаланиш деганда, товар белгиси эгаси ёки трансчегаравий лицензия шартномаси тақдим этилган учинчи шахслар томонидан товар белгисидан рўйхатга олинган товарларни ишлаб чиқаришда фойдаланиш тушунилади. Трансчегаравий лицензия шартномасига кўра, товар белгисидан фойдаланиш қоидалари кўплаб давлатлар (АҚШ, Буюк Британия, Франция, Швейцария) қонунчилигида белгиланган [8, Б.33]. Бу борада доктринал ёндашувлар ҳам шаклланган. А.А. Пиленко товар белгиларидан трансчегаравий муҳофаза қилиш соҳасидаги доктрина ва қонунчиликда тартибга солишни шакллантиришнинг дастлабки босқичида номоддий объектлардан фойдаланиш ҳуқуқини қуйидагича изоҳлайди [9]:

- агар мутлақ ҳуқуқ деганда, номоддий объектдан фойдаланишни тақиқлаш тушунилса, лицензия берилиши ва лицензия шартномасининг моҳияти ҳуқуқ эгасининг учинчи шахсларга нисбатан эга бўлган “тақиқланган ҳуқуқни амалга оширмаслик мажбуриятини олади”;

- лицензия шартномасига кўра лицензиат ҳуқуқдан фойдаланишдан ортиқ ҳеч қандай мутлақ ҳуқуқларга эга бўлмайди. С.И. Раевич товар белгисидан трансчегаравий савдо муомаласида фойдаланишда лицензиялаш ҳуқуқининг нисбий жиҳатларини ҳам тан олган ҳолда, товар белгисидан фойдаланиш ҳуқуқини бериш бўйича битимни шартнома тарафлари ўртасида мажбурий хусусиятга эга эканлигини таъкидлайди [10, Б.26]. Бизнингча, С.И.Раевичнинг ушбу мазмундаги фикри товар белгиси лицензия шартномасига кўра лицензиатга берилган, товар белгиси билан боғлиқ бошқа шахсий номулкий ҳуқуқларнинг ўтказилишини ҳам назарда тутмоқда. Аммо ушбу таърифни қабул қиладиган бўлсак, бу на фуқаролик қонунчилиги на товар белгиларига оид халқаро шартнома талабларига мос келади.

В.А. Дозорцов замонавий доктрина ривожланишининг кейинги босқичлари ҳақида сўз юритган ҳолда, мутлақ ҳуқуқларнинг пайдо бўлиши учун асослар шартномадан ташқари хусусиятга эга эканлигини таъкидлайди. Мустасно ҳуқуқлар моделига кўра, бундай ҳуқуқларнинг пайдо бўлиши истисно қилинади, қонун ҳар бир мутлақ ҳуқуқларнинг мазмунини, уларнинг амал қилиши ва амалга ошириш тартибини тўлиқ белгилаши керак [11]. Товар белгисидан трансчегаравий лицензия бериш ҳуқуқи трансчегаравий битим асосида вужудга келади. В.А. Дозорцовнинг ушбу мулоҳазасида бироз мунозарали жиҳатлар бор. Чунки ҳеч бир муносабат мукамал тартибга солиниши бўйича қонунчилик қоидаларига эга эмас. Айниқса, товар белгисининг муомаласи трансчегаравий хусусиятга эга бўлганда. Бунга асосий тўсиқ товар белгилари

соҳасидаги халқаро қонунчиликнинг уйғунлашмаганидир [12, Б.21]. Шундай қилиб, трансчегаравий савдоларда товар белгисига нисбатан мутлақ ҳуқуқ субъектив ҳуқуқ бўлиб, у ўз ичига учта ваколатни қамраб олади:

- 1) ҳимоя сўраладиган миллий ҳуқуқий тартиб доирасида ҳаракат қилиш;
- 2) ҳар қандай учинчи шахс, резидент ва норезидентлардан талаб қилиш ҳуқуқи (хусусан, ҳуқуқни бузмасликни талаб қилиш, белгиланган тақиқларга амал қилиш);
- 3) товар белгисига оид ҳуқуқларни бузишнинг ҳар бир ҳолатида қонунларнинг коллизиявий қоидалари асосида белгиланадиган миллий ҳуқуқий тартиб асосида ҳимояланиш ҳуқуқи.

Замонавий рус фуқаролик ҳуқуқи намоёндалари (А.П. Сергеев [13, Б.518], А.П. Рабец [14, Б.215-217]) трансчегаравий тижорат муомаласида товар белгисига нисбатан мутлақ ҳуқуқ эгасининг барча ваколатларининг тенг аҳамиятли эканлигини эътироф этади. Бошқа рус олимларининг ишларида номоддий объектдан фойдаланишда белгиланган тақиққа риоя қилишни талаб қилиш ҳуқуқи устувор ҳуқуқ ҳисобланади. Э.П. Гавриловнинг фикрича, мутлақ ҳуқуқларнинг асосий моҳияти унинг эгаси томонидан товар белгисидан фойдаланиш ҳуқуқини бошқалар учун тақиқлашади [15, Б.63-64]. Трансчегаравий лицензия шартномаси бўйича товар белгисидан фойдаланиш қўйидаги икки муносабатларда амалга оширилади:

- мутлақ ҳуқуқ эгаси билан ҳуқуқни қабул қилувчи ўртасидаги муносабатлар;
- товар белгисидан фойдаланувчи шахс ва бошқа барча учинчи шахслар ўртасида юзага келадиган муносабатлар.

Фойдаланиш ҳуқуқини берувчи шахс билан бундай ҳуқуқ берилган шахс ўртасидаги муносабатлар нисбий хусусиятга эга [16, Б.29]. Лицензия асосида трансчегаравий савдо муомаласида товар белгисидан фойдаланиш ҳуқуқини беришда лицензиар лицензиатга шу вақтгача мавжуд бўлмаган ҳуқуқларни тақдим қилади. Ушбу ҳуқуқларнинг мазмуни, аввало, лицензиат томонидан товар белгиси рўйхатга олинган товарларни ишлаб чиқариш доирасида янги усулларни қўллашни назарда тутаети. Бундай ҳолатда лицензиат учинчи шахслар учун лицензиар мақомига эга. Учинчи шахслар таркиби трансчегаравий лицензия шартномаси шартларига қараб қўйидагича фарқ қилиши мумкин:

- лицензиарнинг товар белгисига нисбатан ўзида сақлаб қолган ҳуқуқларига таъллукли (келажакда ўзи учун фойдаланишни назарда тутган ҳолатлар);

- товар белгисидан қонуний асосда фойдаланиш ҳуқуқига эга бўлган бошқа лицензиатларга тегишли. Шундай қилиб, лицензиат ҳуқуқларининг таркибидаги мутлақ асосларнинг маъноси қўйидагиларда намоён бўлади. Масалан, товар белгисини трансчегаравий тижорат муомаласида рухсатсиз учинчи шахсларнинг товар белгиси рўйхатга олинган товарларга нисбатан қайта ишлаб чиқариш нафақат лицензиарнинг, балки лицензиатнинг товар белгисидан фойдаланиш ҳуқуқини ҳам бузади. Дарҳақиқат, трансчегаравий лицензия шартномаси асосида бундай ҳуқуқни қайтаришдан кўра қўлга киритган лицензиат ушбу товар белгисидан фақат ўзи ва унга маълум бўлган бошқа аниқ шахслар фойдаланиши мумкинлигидан бевосита манфаатдордир; учинчи шахсларнинг товар белгисидан фойдаланиши унинг ҳуқуқларини бузиб, унинг мулкӣ манфаатларининг салбий оқибатлари учун жавоб бермайди [17]. Шундай қилиб, товар белгисидан трансчегаравий фойдаланишда учинчи шахсларнинг мутлақ ҳуқуқларини бузмаслик мажбурияти лицензиатга товар белгисидан тегишли товарларни шахсийлаштириш мақсадида фойдаланишга, ушбу ҳуқуқларни бошқаларнинг инсофсиз ҳатти-ҳаракатларидан муҳофаза қилишга имкон яратади [18, Б.9].

Интеллектуал мулк объектларига бўлган ҳуқуқларни ўтказиш усуллари ва улар асосида юзага келадиган ҳуқуқий муносабатларнинг назарий таснифлари хилма-хилдир. И.А. Зенин мутлақ ҳуқуқларни олишнинг ҳуқуқни ўтказиш, ҳуқуқни тақдим қилиш каби ҳосилавий усулларини санаб ўтади. Муаллифнинг таъкидлашича, таснифлашнинг бундай усули фавқулудда бўлиб, ноаниқ мезонларга кўра асосланишга чек қўйган ҳолда, камида ҳуқуқни олиш асослари (шартнома, қонун), ўтказилган

хуқуқларнинг ҳажми (қисман, тўлиқ) ва ушбу хуқуқни олиш муддатларини (муайян вақтда, доимий) аниқлаштиради [19, Б.156]. Назаримизда, И.А. Зенин томонидан таснифланган ушбу хуқуқий ҳолат қуйидаги хуқуқий масалаларни келтириб чиқариши мумкин:

- агар товар белгисига бўлган мутлақ хуқуқни трансчегаравий ўтказиш пайтида олиш учун қонунни асос деб ҳисобласак, шундай вазият юзага келиши мумкинки, битта миллий хуқуқий тартиб доирасида белгиланган асослар пайдо бўлиши учун қонун етарли деб белгилаган асос бошқа миллий хуқуқий тартиб доирасида етарли бўлмаса юзага келган коллизия ҳолатни ҳал қилишнинг адолатли йўли сифатида товар белгиси биринчи рўйхатга олинган давлат қонунчилигига мурожаат қилишдир;

- коллизия товар белгисига бўлган хуқуқларни ўтказишнинг руҳсат берилган доирасига оид қонуний чекловлардаги фарқлардан келиб чиқиши мумкин. Хусусан, қабул қилувчи давлатдаги товар белгисининг трансчегаравий хусусиятини белгиловчи хорижий элементлар сифатида қуйидагилар кўриб чиқилади:

- хуқуқий муҳофаза қабул қилувчи давлат билан параллел равишда халқаро шартномаларда иштирок этувчи хорижий давлатда вужудга келган товар белгиси интеллектуал мулк объекти ҳисобланиши;

- товар белгисининг трансчегаравий муомаласи субъекти товар белгисининг хорижий эгаси аъзо давлат фуқароси бўлиши (яшаш жойига эга бўлган);

- тегишли давлат қонунчилигига мувофиқ, товар белгисини хорижий давлатда рўйхатдан ўтказиш факти ёки хуқуқий муҳофаза олиш учун бошқа расмиятчиликларни амалга ошириш.

Товар белгисидан трансчегаравий фойдаланиш, ўз навбатида, хуқуқни ўтказиш ва хуқуқдан фойдаланишни тақдим этишдан иборат. Хуқуқни трансчегаравий ўтказиш хуқуқни қабул қилувчи давлат қонунчилигига кўра муҳофаза остига олинади. Хуқуқдан фойдаланиш эса тақдим этувчи давлат қонунчилиги билан тартибга солинади. Фойдаланиш хуқуқини тақдим қилиш хуқуқ эгаси ва хуқуқдан фойдаланувчи ўртасида параллел импорт юзага келтиради. Хуқуқ эгаси хуқуқни қабул қилувчига товарни хуқуқ эгаси мамлакатига экспорт қилиш ваколатини чеклаши мумкин. Лекин учинчи шахсларнинг товарни импорт қилишга нисбатан талаби хуқуқ эгасининг талаби доирасига тушмайди.

Таъкидлаш лозим, товар белгиларига бўлган трансчегаравий муносабатларнинг фаол ривожланиши, шунингдек бундай муносабатларни тартибга солишнинг ягона бирлаштирувчи тизимининг йўқлиги трансчегаравий тижорат муомаласида товар белгиси мақомини белгилаш заруриятини шакллантирди. Трансчегаравий савдо муомаласида товар белгиси мақоми – хуқуқий ҳимоя сўраладиган давлат қонунига (*lex loci protectis*) асосланади. Хуқуқий ҳимоя сўралаётган давлат қонунчилигига кўра, нафақат миллий нормалар, балки тегишли давлатнинг халқаро шартномалари ҳам тушунилиш лозим. “*Lex loci protectis*” тамойилига кўра, ҳам миллий қонун ҳужжатлари, ҳам унификация қилинган халқаро шартнома қоидалари трансчегаравий тижорат муомаласида товар белгиларига нисбатан бир хилда қўлланилади. Товар белгиларига оид низоларни трансчегаравий тижорат муомаласида кўриб чиқишда чет эл хуқуқини қўллаш фақат тегишли давлатнинг халқаро шартномасидан бевосита келиб чиқадиган ҳоллардагина йўл қўйилади.

Трансчегаравий савдоларда параллел импорт қоидаларини қўллаш давлатнинг иқтисодий потенциалини оширувчи иқтисодий ва унинг барқарорлигини сақловчи муносабатдир. Барчамига маълумки, РФ ва Украина ўртасидаги муносабатлар сабаб АҚШ ва Европа давлатлари томонидан иқтисодий санкциялар қўлланилмоқда. Россия эса параллел импорт сабаб мазкур санкцияларнинг салбий оқибатларини параллел импорт орқали юмшатиб бормоқда ва таъбир жоиз бўлса бунинг уддасидан чиқмоқда. Бошқа айтганда, параллел импорт хуқуқ эгасининг мутлақ зўравонлигидан ҳимоя қилиш воситаси ҳисобланади. Бироқ, ривожланган етакчи мамлакатлар параллел импортни тан олмаслигини ҳам унутмаслик лозим. Параллел импортни муайян

соҳаларда жумладан чакана савдода, бир марталлик дистрибьютерлик битимларида қўллаш мамлакатимизда миллий субъектлар айниқса истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилишда муҳим аҳамиятга эга.

Шундай қилиб, юқоридаги таҳлиллардан келиб чиқиб, товар белгисининг трансчегаравий мақомига қуйидагича таъриф бериш мумкин:

“Трансчегаравий товар белгилари – бу товар белгиларини ҳуқуқий муҳофаза қилиш бўйича халқаро шартномалар, биринчи навбатда, 1886 йилдаги Париж конвенцияси асосида товар белгиси келиб чиққан мамлакатдан бошқа аъзо давлатларда товар белгиларини трансчегаравий муомалага киритиш билан амалга ошириладиган муносабатдир”.

“Товар белгисига бўлган ҳуқуқни трансчегаравий ўтказилиши – бу товар белгисига нисбатан ҳуқуқнинг пайдо бўлишини ҳосилавий усуллари гуруҳи, яъни товар белгисининг асл ёки кейинги эгаси бир хил миллий ҳуқуқий тартиб доирасида фаолият юритадиган товар белгисига бўлган ҳуқуқларни товар белгиси тўлиқ ёки қисман бошқа миллий ҳуқуқий тартиб доирасида ўз фаолиятини амалга оширувчи шахслар томонидан ўтказилишининг махсус усулидир”.

Иқтибослар/Сноски/References:

1. Агамагомедова С. А. Понятие товара, содержащего объект интеллектуальной собственности, в системе трансграничной защиты интеллектуальных прав // Модели, системы, сети в экономике, технике, природе и обществе. – 2013. – № 4 (8). // URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ponyatie-tovara-soderzhaschego-obekt-intellektualnoy-sobstvennosti-v-sisteme-transgranichnoy-zaschity-intellektualnyh-prav?ysclid=lh52vyilsy15138036>.

2. Сиднева А. М., Мазепов П. Е. Инвестиционные проекты в современном коммерческом обороте // Образование и право. – 2019. – № 2. // URL: <http://elib.fu.ru/art2019/bv860.pdf/en/info>.

3. Леанович Е.Б. Трансграничные аспекты охраны прав интеллектуальной собственности в условиях глобализации // Имущественные отношения в Российской Федерации. – 2009. – № 10. // URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/transgranichnye-aspekty-ohrany-prav-intellektualnoy-sobstvennosti-v-usloviyah-globalizatsii?ysclid=lh52zlh0df317078609>.

4. Мажорина М. В. Выбор применимого права к трансграничным смешанным и непоименованным договорам // Журнал российского права. – 2012. – № 10 (190). // URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/vybor-primenimogo-prava-k-transgranichnym-smeshannym-i-nepoimenovannym-dogovoram?ysclid=lh5308gpqo782971734>.

5. Smit H. The Relation of Intellectual Property Rights to Cross-Border Trade in the EEC // Can.-USLJ. – 1986. – Т. 11. // URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/214088106.pdf>.

6. Sender M. P. Cross-border enforcement of patent rights: an analysis of the interface between intellectual property and private international law. – Oxford University Press on Demand. – 2002. // URL: <https://global.oup.com/academic/product/cross-border-enforcement-of-patent-rights-9780199249695?cc=us&lang=en>.

7. Nurton J. ECJ clarifies well-known definition / J. Nurton // Managing IP. – 2007/2008. – № 175. – P. 14; Nurton J. Bud ruling says TM applications are property // Managing IP. – 2007. – № 166. // URL: <https://www.managingip.com/article/2a5cns6kj3oqbatx472f4/ecj-clarifies-well-known-definition>.

8. Оплачко В. Развитие Мадридской системы международной регистрации товарных знаков // ИС. Промышленная собственность. – 2007. – № 1. // URL: <https://search.rsl.ru/ru/record/01004578345?ysclid=lh536uprp4467370359>.

9. Пиленко А.А. Право изобретателя. – М., 2001. – С. 450, 469-470, 657. // URL: <https://search.rsl.ru/ru/record/01000688315?ysclid=lh537mhmch923765163>.

10. Раевич СИ. Исключительные права. Право на товарные знаки, промышленные образцы, изобретения, авторское право. – М., 1929. // URL: <https://search.rsl.ru/ru/record>

[/01008866418?ysclid=lh538a6b3j756990152.](#)

11. Дозорцев В.А. Интеллектуальные права. Понятие, система, задачи кодификации. Сборник статей. – М., 2003. – С. 123, 292. // URL: <https://www.studocu.com/row/document/toshkent-xalqaro-vestminster-universiteti/commercial-law/dozortsev-v-a-intellektual%D1%8Cnye-prava-ponyatie-sistema-zadachi-kodifikatsii/20089110>.

12. Maunsbach U. Some reflexions concerning jurisdiction in cases on cross-border trademark infringements through the Internet // Stockholm Institute for Scandinavian Law. – 1957. – Т. 2010. // URL: <https://www.scandinavianlaw.se/pdf/47-23.pdf>.

13. Сергеев А.П. Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации. Учебник. – М., 2003. // URL: https://www.studmed.ru/sergeev-ap-pravo-intellektualnoy-sobstvennosti-v-rossiyskoy-federacii_7a3cef7c8f8.html?ysclid=lh539lbgysz19924287.

14. Рабец А.П. Правовая охрана товарных знаков в России, современное состояние и перспективы. – СПб. – 2003. // URL: <https://search.rsl.ru/ru/record/01001867453?ysclid=lh539yy45e900852079>.

15. Гаврилов Э.П. Права на интеллектуальную собственность в новом Гражданском кодексе РФ // Государство и право. – 1995. – № 11. // URL: https://elar.urfu.ru/bitstream/10995/94358/1/978-5-7996-3042-3_2020.pdf?ysclid=lh53czk08x946694958.

16. Torremans P. L. C. Jurisdiction for cross-border intellectual property infringement cases in Europe // Common Market Law Review. – 2016. – Т. 53. – №6. // URL: <https://kluwerlawonline.com/journalarticle/Common+Market+Law+Review/53.6/COLA2016144>.

17. Шахназаров Б.А. Система правового регулирования трансграничных отношений в сфере промышленной собственности. терминологические аспекты. // Актуальные проблемы российского права. – 2021. – № 7 (128). // URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sistema-pravovogo-regulirovaniya-transgranichnyh-otnosheniy-v-sfere-promyshlennoy-sobstvennosti-terminologicheskie-aspekty>.

18. Matyas K., Orsolya C. Enforcement of Judgments regarding the Infringement of Rights over Trademarks in Cross-Border Cases in the European Union // Rom. J. Intell. Prop. L. – 2010. // URL: https://www.researchgate.net/publication/358428921_Cross_Border_Enforcement_of_Intellectual_Property_Rights_in_the_EU.

19. Зенин И.А. Указ.соч. // URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/normativno-pravovoe-obespechenie-deyatelnosti-organov-publichnoy-vlasti-v-usloviyah-pandemii-novoy-koronavirusnoy-infektsii-covid?ysclid=lh53h7r8th783719852>.